

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Техніки та інструменти формувального оцінювання, розробка критеріїв оцінювання.

Слободянюк А.М.,
консультант КУ «ЦПРПП ВМР»

В педагогіці існує поняття **формувального та підсумкового оцінювання**, причому **формувальне оцінювання дозволяє оцінити і скоригувати процес навчання**, а **підсумкове – результат навчання**. Підсумкове оцінювання проводиться наприкінці навчання, найчастіше, у вигляді тесту або контрольної роботи. Формувальне оцінювання здійснюється в процесі навчання, і необхідне для того, щоб з'ясувати, чи успішно учні справляються, а також визначити, як необхідно будувати процес навчання в подальшому.

Формувальне оцінювання, або ж «оцінювання для навчання» — це система з величезною кількістю методів і прийомів. Їх слід використовувати комплексно, адже сегментарний підхід успіху не принесе. Формувальне оцінювання має за мету відкоригувати діяльність як учня, так і педагога, щоб результати навчання дітей покращились.

Три базові компоненти оцінювання

1. Оцінювання для навчання (формувальне оцінювання)

Оцінювання, яке мотивує дітей вчитися. Вчитель може підкоригувати учня, надати зворотний зв'язок у процесі навчання.

2. Оцінювання навчання (підсумкове оцінювання)

Assessment of learning — оцінювання самого навчання, підсумкового його «продукту». Вчитель констатує факти, але виправити вже нічого не можна. Оцінювання за підсумком не підвищує успішність учнів так само, як і зважування не допомагає скинути вагу за один день.

3. Оцінювання як навчання (самооцінювання)

Той вчитель гуру, який зміг навчити дітей сприймати оцінювання як навчання. Тобто, використовувати самооцінювання, щоб розуміти свої реальні показники й не потребувати консультації педагога, щоб оцінити свою роботу.

Модель підготовки для формувального оцінювання

Процес формувального оцінювання має свій дизайн. На першому місці — **мета**.

Ми маємо розуміти, навіщо використовуємо формувальне оцінювання, що воно нам дасть і чим відрізнятиметься від традиційного процесу оцінювання. Це допоможе змінити культуру оцінювання в класі. Запитайте себе:

1. Який очікуваний результат навчання?
2. Що я хочу знати про навчання моїх учнів?

Формат

Як я буду оцінювати учнів — письмово, усно, візуально?

Вчитель може домовитися з учнями про невербальні засоби, за допомогою яких він може оцінити роботу. Це означатиме, що в роботі є певні неточності, які потрібно виправити тут і зараз.

Час

Коли я буду оцінювати — в процесі пояснення матеріалу чи після?

Підготовка

Що мені знадобиться для формувального оцінювання учнів? Цифрові технології, приміщення як інструмент оцінювання, час, запрошений учитель чи гості як експерти.

Оцінювач

Хто проводитиме оцінювання? Це буде взаємооцінювання чи оцінюватиме вчитель?

Результат оцінювання

Хто буде оцінений — окремі учні, група чи весь клас?

7 ознак, що у вашому класі реалізується «оцінювання для навчання»:

1. У класі більше цінуються ідеї, висловлені учнями, а не готові відповіді.
2. Учні знають очікувані результати навчання та критерії успіху.
3. Учні готові ризикувати, їх не лякають і не зупиняють помилки.
4. Учні вміють критикувати екологічно, надавати й отримувати відгуки.
5. Учні відповідають за своє навчання.
6. Учитель — не єдине джерело знань. Учні вміють користуватися принципом «Запитай у трьох, перш ніж запитати в мене». Таким чином підвищуються комунікативні навички дітей.

7. Учитель є фасилітатором у класі: він розуміє, як допомогти дітям працювати в групі, досягати результатів за допомогою настанов чи зворотного зв'язку.

Стратегії формуального оцінювання

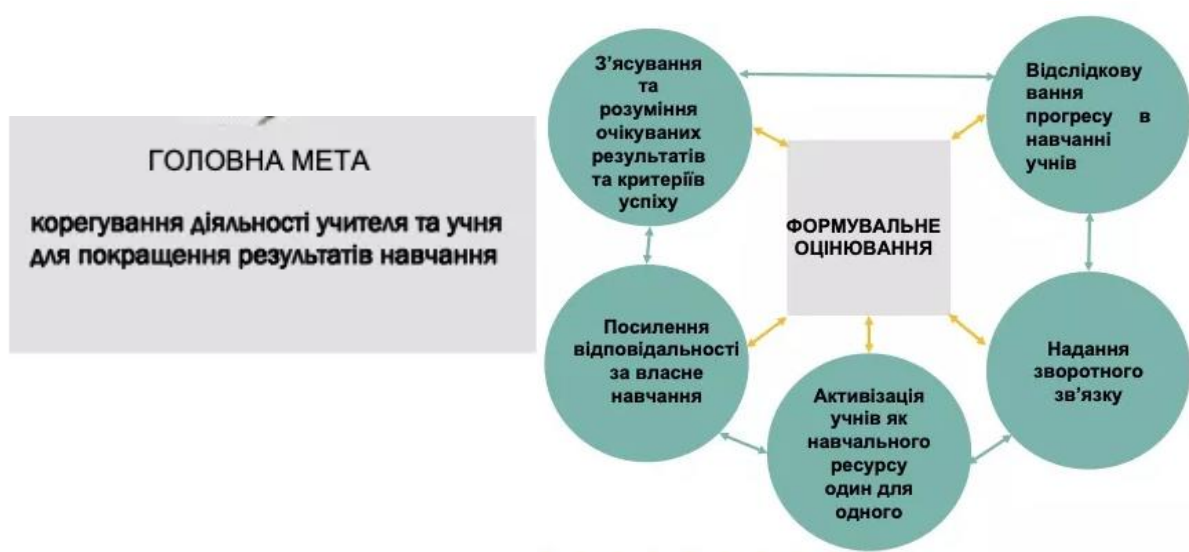
Вчителям потрібно чітко визначити цілі та критерії, за якими вони оцінюватимуть учнів. А учні мають отримати чекліст, за допомогою якого можуть перевірити, чи зробили вони всі кроки для виконання завдання на найвищому рівні.

Далі вчителі мають навчитися визначати особисті потреби учнів за допомогою мозкових штурмів, таблиць, цифрових інструментів Kahoot, Classtime чи звичайної Google-форми. Це допоможе зрозуміти, на якому рівні перебувають зараз ваші учні в опануванні теми чи формуванні навички.

Наступний етап — спостереження. Педагог спостерігає за процесом навчання та «маркує» попередній результат — наприклад, ставить «плюсики» певного кольору, що сигналізують учню: «Ти досягнув цього етапу і йдеш далі».

Наступний етап — перевірка розуміння, сприйняття та відтворення учнями інформації. Для цього вчитель може використати опитувальник, який покаже, чи зрозуміла дитина, над чим працювала.

І насамкінець: потрібно отримати докази розуміння та формування навичок учнями. Допоможуть контрольні таблиці, портфоліо, оцінювання кінцевих продуктів роботи.

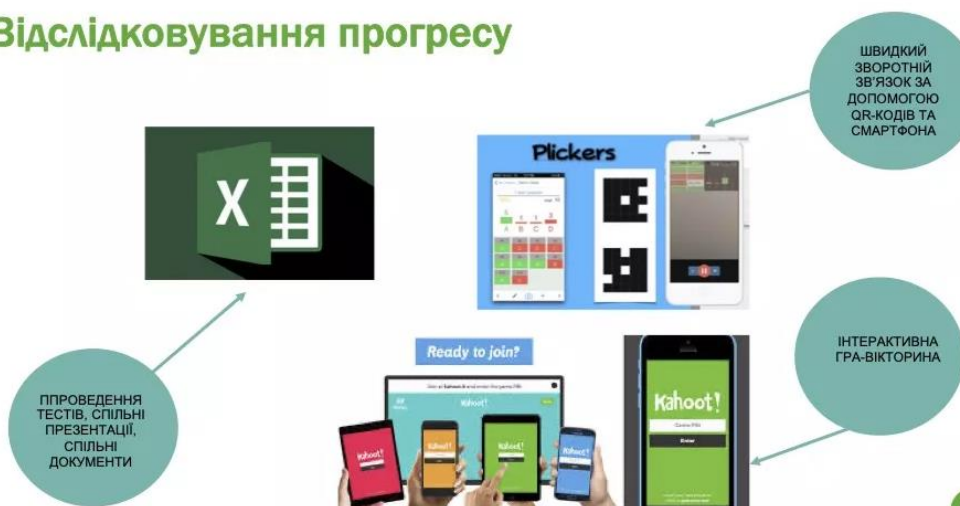

- критерії спрямовані на оцінку роботи учня (на проміжному чи фінальному етапах);
- робота учня оцінюється за критеріями чи порівнюється із запропонованим учителем зразком, але не з роботами інших учнів;
- критерії мають бути заздалегідь відомими учням;
- потрібно використовувати чіткий алгоритм виведення оцінки, за яким учень може самостійно визначити свій рівень досягнення і оцінку;
- критерій оцінювання – це конкретний вираз навчальних цілей.

Онлайн-інструменти допоможуть швидко перевірити, чи добре опанували учні конкретну тему.

Відслідковування прогресу

Як створювати цікаві інтерактивні відео?

Коли учні переглядають відео довше ніж 5 хвилин, то починають втрачати увагу й концентрацію. Тож учителю варто подбати про те, щоб у навчальному відео з'явилися запитання, коментарі самих учнів та їхні думки. Діти мають взаємодіяти з контентом.

Поділіть відеоінтерактив на смислові блоки та зробіть доступною опцію коригування відповіді під час перегляду. Найпростіший інструмент — LearningApps, призначений саме для формувального оцінювання. Там є чимало шаблонів від ваших колег, які ви можете відкорегувати під потреби свого класу. Великий плюс цього інструменту — коли учень робить помилки,

може повернутися до виправлення. Обов'язково зареєструйтеся, щоб користуватись усіма можливостями LearningApps. Для кожного класу вам потрібно буде створити окрему папку.

Ще один інструмент, який я ціную — Edpuzzle. Тут ви створите тестові завдання з однією чи двома правильними відповідями. Також є опція коментування учнями почутого під час паузи у відтворенні відео, створення нотаток учнями та багато інших цікавинок.

Прийом «експертна оцінка» для відслідковування прогресу

Експертна оцінка — цікавий спосіб відслідкувати учнівський прогрес. Експертами можуть бути учні, якщо попередньо опрацювали новий матеріал. Звісно ж, це можуть бути реальні експерти — вчителі, батьки, запрошені спікери (у класі чи онлайн). Під час «експертної оцінки» можемо використовувати онлайн-дошку Padlet.

Отже, одні учні виставлятимуть на дошці виконані завдання, інші коментуватимуть роботи з точки зору експерта. Для цього використайте прийом «3,2,1». Маєте попросити експерта занотувати три позитивні моменти, які сподобались у роботі. Потім — два уточнювальні запитання автору роботи, а в кінці — одну рекомендацію від себе. Саме такий процес конструктивної критики навчить дітей оцінювати одне одного правильно, а не просто симпатизувати чи критикувати. Зауважте, інструкція до завдання «Експертна оцінка» має бути чітка. Обирайте критерій — дизайн, мовне оформлення. І вже на основі цих критеріїв експерти коментуватимуть роботи.

Інтерактивні вправи та квести

Дієві та цікаві для самих учнів інструменти, що допомагають перевірити, наскільки швидко вони рухаються на шляху до опанування тієї чи іншої теми. Спробуйте створити квестову кімнату раз, і учні проситимуть ще і ще!

Формуємо якісний зворотний зв'язок з учнями

Якісний зворотний зв'язок, на відміну від виставлення оцінки (кількісний зворотний зв'язок), передбачає висловлення спостережень за навчальною діяльністю, встановлення емоційного зв'язку з дитиною та опис складних процесів. Тобто, вчитель допомагає учню зрозуміти, що він робив правильно, а де припустився помилок і як їх можна виправити.

початковий	з додатковою допомогою вчителя, потребує додаткового заохочення та мотивації, працює над розвитком логічного мислення
середній	прийнятно, часто, на середньому рівні, навчається, вчиться, час від часу, періодично
достатній	досить впевнено, достатньо компетентно, конструктивно, часто, зі знанням, зазвичай успішно, з мінімальною кількістю помилок
високий	успішно, чітко, правильно, без помилок, вміє, з легкістю, гнучко, інноваційно, натхненно, майстерно, позитивно, точно, впевнено

Навчаємось робити помилки

Вчителю варто дати учням алгоритм, як помилятись. Дитина має знати, як виправляти похибку, як удосконалити роботу та за допомогою власних помилок створити схему, яка допоможе рухатися далі. До слова, наведений нижче постер є чи не в кожному класі американської школи. Меседж простий: «Помилки — це не страшно. Ми всі навчаємось».

Також запропонуйте учням вправу «Найбрудніший момент». Дитина має подумати й записати у формі рефлексії, що було найважчим моментом під час опрацювання завдання. Із чим було важко впоратись, чого не вистачало та яка допомога потрібна.

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК
ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ**

№	Назва	Опис інструмента
1	Аналіз портфоліо	Перевірка рівня навчальних досягнень за допомогою портфоліо учня. Портфоліо – це підібрані учнем роботи із зазначенням дати, призначення яких – розповісти історію учнівських досягнень або поступу. Портфоліо зазвичай містить особисті роздуми учня з поясненнями, чому обрано ту чи ту роботу і як саме вона показує досягнення цілей навчання
2	Відповідь хором	Учні одночасно усно реагують на певну репліку. Це може бути відповідь на запитання, висловлення згоди чи незгоди із запропонованим твердженням, повторення сказаного вчителем тощо
3	Візьми і передай	Спільна групова робота, яку використовують, щоб поділитися думками або зібрати інформацію від кожного учасника групи; учні записують відповіді, потім передають вправо, додають власну відповідь на іншому аркуші і продовжують, доки їхній папірець обійде всю групу і знову повернеться до них. Потім обговорюють результати в групі
4	Внутрішнє / зовнішнє коло	Учні стають у два кола, внутрішнє та зовнішнє, обличчям одне до одного. Учні, що стоять навпроти, ставлять одне одному запитання по темі, які вони попередньо написали. Зовнішнє коло рухається і утворюються нові пари. Потім процедура повторюється
5	Газетний заголовок	Вигадайте газетний заголовок, який може бути написаний до теми, яку ми вивчаємо. Передайте основну ідею події
6	Гра в кубик	Покажіть 6 запитань до уроку. Об'єднайте учнів у групи по 4. У кожній групі є один кубик. Кожен кидає кубик та відповідає на запитання з відповідним номером.

		Якщо номер випав більш ніж один раз, учень може доповнити попередню відповідь або кинути кубик ще раз. Відповіді можна записувати
7	Доповни думку	Письмова перевірка розуміння стратегії, коли учні заповнюють пропуски у пропонованому твердженні
8	Есе «хвилинка»	Питання для есе на одну хвилину– це конкретне питання з орієнтацією на очікуваний(і) результат(и) навчання, на яке можна відповісти за одну-дві хвилини
9	Запис у журнал	Учні записують у свій журнал або зошит розуміння предмету, поняття або те, що вони вивчили на уроці. Вчитель переглядає записи, щоб дізнатися чи зрозумів учень певну тему, урок, поняття або вивчене
10	Записні книжки учнів	Інструмент для учнів для відстежування навчального поступу: куди я рухаюся? де я зараз? як туди дістатися?
11	Збір ідей	Учитель ставить запитання або дає завдання. Учні самостійно відповідають на аркуші паперу, зазначаючи не менше трьох думок / відповідей / тверджень. Учні, що завершили, встають. Вчитель звертається до певного учня і просить його поділитися записаними ідеями. Учні викреслюють пункти, попередньо озвучені однокласниками і сідають, коли в них а аркушах закінчилися всі записані ідеї,

Ідеї для оперативної перевірки знань школярів

Формувальне оцінювання дозволяє не лише оцінити рівень навчальних досягнень учнів, а й вчасно виявити прогалини у знаннях та їх мінімізувати. Як перетворити результат навчання на джерело для розвитку мотивації, навичок критичного та творчого мислення, а також соціальних компетентностей школярів? Ми підготували добірку прийомів, які допоможуть не лише визначити рівень засвоєння навчального матеріалу, а й стануть стимулом для подальших досягнень учнів.

1. Надішліть дослідницьку пропозицію.

Попросіть учнів подати імітаційну або реальну дослідницьку пропозицію із зазначенням того, що вони хотіли б дослідити надалі за темою, яка вивчається. Попросіть їх обговорити, що вони будуть досліджувати, чому їм цікавий цей аспект і як вони це робитимуть.

2. Самооцінка за критеріями оцінювання.

Розгляньте з учнями критерії, за якими ви оцінюватиме їхні роботи, та попросіть їх самостійно визначити оцінку, яку, на їхню думку, вони отримують.

3. Блог на 200 слів.

Запропонуйте учням створити власний блог, в якому вони мають щотижня писати по 200 слів про те, що дізналися під час вивчення навчального матеріалу. Також вони мають додавати позитивні коментарі у блогах своїх однокласників, відзначаючи будь-які успіхи, та надавати поради, на чому їм потрібно зосередитись наступного тижня.

4. Триразове узагальнення.

Запропонуйте учням резюмувати вивчений матеріал трьома способами за такою кількістю слів:

- 10-15 слів;
- 30-50 слів;
- 75-100 слів.

Збільшення кількості слів спонукатиме їх додавати до інформації більше деталей та сприятиме кращому засвоєнню матеріалу.

5. Попередня презентація.

На початку уроку запропонуйте учням упродовж 2 хвилин розповісти про те, що вони знають за темою, що починається вивчатись. А наприкінці заняття попросіть їх презентувати нові знання протягом такого ж часу.

Насправді, існує безліч оригінальних ідей для проведення формувального оцінювання. Якщо ви бажаєте дізнатися про них, пропонуємо перелянути такі заходи:

- вебінару [«Інтерактивні інструменти формувального оцінювання»](#);
- вебінару [«Формувальне оцінювання в початкових класах НУШ: особливості та практичні поради»](#);
- практичного інтенсиву [«Оцінювання в 5 класі НУШ»](#).

6. П'ять «чому».

Повідомте школярам певне твердження та просіть їх п'ять разів надати відповіді на запитання «чому». Цей прийом дозволить визначити рівень їхніх знань та розуміння теми, яка вивчається.

7. «Гаряче» місце.

Сенс цього прийому полягає у тому, що один учень сидить на стільці перед класом і надає швидкі відповіді на запитання від своїх однолітків. Ця техніка чудово підходить для математичних вікторин.

8. Актуальні теми.

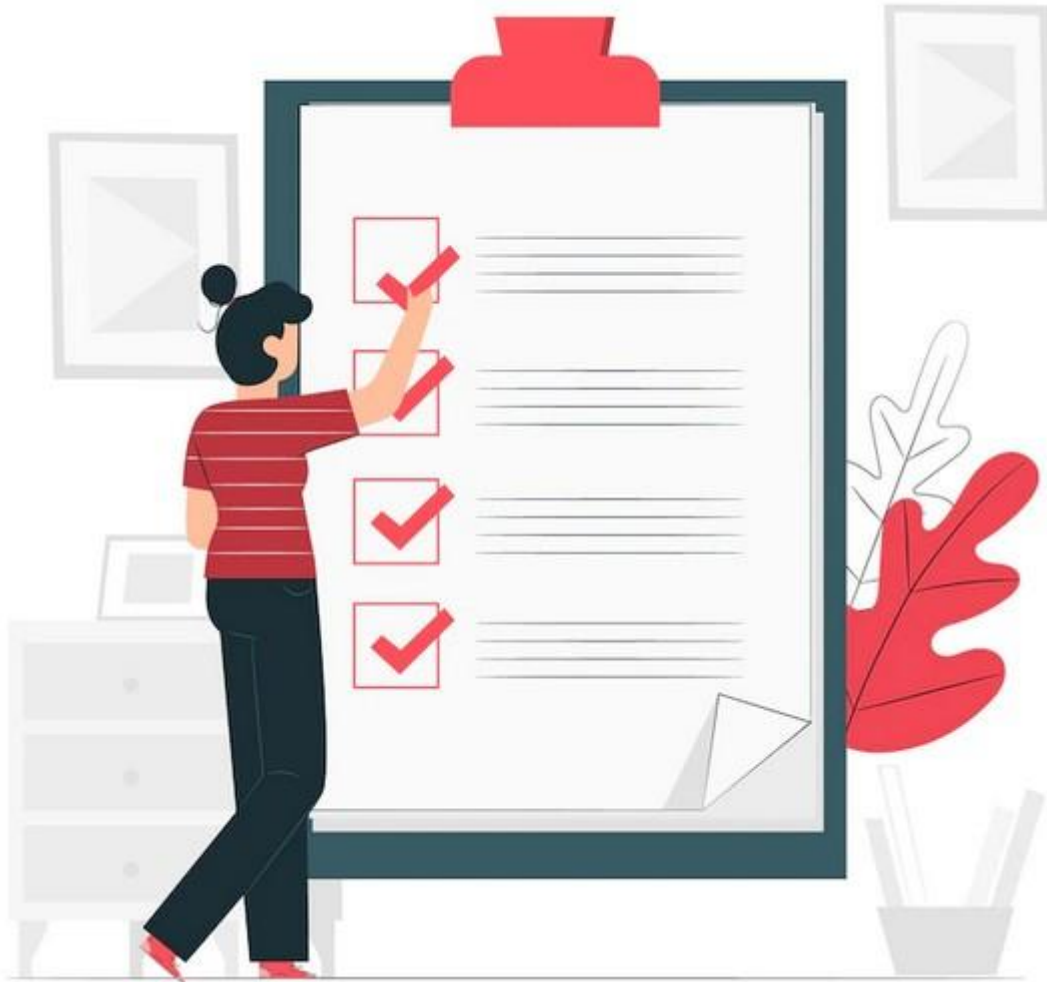
Запропонуйте школярам вибрати один аспект із того матеріалу, що вони вивчають, і протягом 5 хвилин презентувати класу свої знання, а потім протягом 5 хвилин надати відповіді на запитання.

9. Визначте неправильне уявлення.

Повідомити школярам поширене неправильне твердження або уявлення на тему, що вивчається, та попросіть їх пояснити, чому вона неправильна та як його виправити.

10. Навмисна помилка.

Навмисно впровадьте помилку в завдання або інструкцію для учнів і подивіться, чи зможуть вони її визначити під час уроку.

11. «З-Х-Д».

Наприкінці уроку попросіть школярів намалювати таблицю, яка складається з 3-х стовпчиків та записати у кожному з них:

- що вони знали;
- що хочуть знати;
- що дізналися на уроці.

Цей прийом допоможе вам структурувати наступні уроки на основі відгуків учнів.

12. Відкриті запитання.

Ставте учням запитання, як потребують розгорнутої відповіді, та на які не можна відповісти однозначно «Так/Ні».

13. Перефразування.

Повідомте учням частину навчального матеріалу, а потім попросіть їх повторити її своїми словами. Цей прийом дозволить визначити якість розуміння навчального матеріалу на початковому етапі.

14. Оцінка колег.

Попросіть учнів оцінити роботу один одного. Цей прийом дозволить учням побачити роботу інших учнів, порівняти її зі своєю та обговорити правильне рішення.

15. Фотооцінка.

Цей прийом стане у пригоді під час дистанційного навчання. Запропонуйте школярам сфотографувати те, що, на їхню думку, найкраще відображає їхній поточний рівень знань (наприклад, домашнє завдання, есе, твір чи проєкт) та пояснити свій вибір під час онлайн-уроку.

16. Позапланова вікторина.

Проведіть для учнів на початку, всередині та наприкінці уроку вікторину, яка складається всього з 5–10 питань. Це дозволить відстежити навчальний поступ кожного учня упродовж заняття та стимулюватиме їх бути уважнішими на уроці.

17. Прогноз та гіпотеза.

У середині уроку попросіть учнів зробити прогноз чи гіпотезу відносно того, що вони дізнаються наприкінці заняття. Цей прийом допоможе оперативно визначити рівень розуміння учнями матеріалу, що вивчається.

18. Завдання щодо виявлення попередніх знань.

На першому уроці вивчення нової теми попросіть учнів коротко записати те, що вони вже знають з цього приводу. Ці записи допоможуть вам дізнатися з чого потрібно почати викладання, і допоможуть уникнути надмірного повторення.

19. Поточні записи.

Запропонуйте школярам протягом уроку на окремому аркуші записувати запитання, які у них виникають під час заняття та які вони не зрозуміли. Зберіть аркуші та скоригуйте планування вивчення цієї теми.

20. Тестування з інтервальним повторенням

Цей прийом дозволить оцінити якість засвоєння навчального матеріалу та допоможе учням згадати інформацію, яку вони можуть забути. Запропонуйте школярам виконати тест з певної теми через 1 день після її вивчення, потім через 3, через 8 та через 15 днів. Порівняйте відповіді та розробіть індивідуальні завдання, які допоможуть заповнити прогалини у знаннях учнів.

Корисні посилання по формувальному оцінюванню.

1. <https://bogovskyatska.com/2022/08/30/40-%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85-%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D1%96%D0%BA-%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E/>
2. <file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%20%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%8F%D0%B3%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B2.pdf>
3. <https://nus.org.ua/articles/formuvalne-otsinyuvannya-pro-jogo-instrumenty-ta-koryst-vid-pedagogyni-z-kanady/>
4. https://znayshov.com/News/Details/otsiniuvannia_shcho_motyvuie_formuvalne_pidsumkove_samostiine
5. <https://kahoot.com>
6. <https://www.youtube.com/watch?v=9p8jImuoEso>
7. https://www.youtube.com/watch?v=gBYW_rZ95M
8. <https://teach-hub.com/15-sposobiv-zdijsnyty-formuvalne-otsinyuvannya-na-urotsi/>
9. <https://nus.org.ua/articles/chomu-varto-projty-onlajn-kurs-otsinyuvannya-bez-znetsinyuvannya/>
10. <https://umity.in.ua/course/?id=957025>